

O tolmačenju in tolmačeslovju

Jasmina Markič

Abstract

The introduction discusses some questions regarding the origins of the word “tolmač” (interpreter) and briefly looks at interpreting history, modes and the academic research in interpreting studies. The article gathers and thematically classifies research conducted in Slovenia, from undergraduate and masters’ theses to professional and academic papers, taking into account besides conference interpreting also the studies in community interpreting.

Key words: translation studies, conference interpreting, community interpreting

Ključne besede: tolmačeslovje, konferenčno tolmačenje, tolmačenje za skupnost

1 O TOLMAČENJU

Beseda *tolmačenje* je relativno nov izraz za poklic 'ustnega prevajalca'. V Sloveniji je bolj znana besedna zveza *sodni tolmač*, ki pa se večinoma ne nanaša na ustnega prevajalca, temveč na pisnega sodnega (zapriseženega) prevajalca. Le-ta se kar pogosto znajde tudi v vlogi sodnega tolmača, prevajalca ustnih vsebin, v okviru sodnih in upravnih postopkov, obravnnav, zaslišanj, na porokah, na upravnih enotah in drugod. Slovar slovenskega knjižnega jezika v elektronski izdaji¹ pod geslom *tolmač* na prvem mestu pravilno navaja: *kdor se (poklicno) ukvarja z neposrednim ustnim prevajanjem pogovorov*. Navaja tudi pomen v pravnem jeziku *tolmač uradno imenovan prevajalec za tuji jezik ali za znake gluhonemih v sodnem ali upravnem postopku*. Omenja tudi starejše rabe v pomenu *prevajalec, razlagalec in igravec, interpret* ter ozko knjižno rabo v pomenu *slovar*.

V korpusu FidaPLUS² je 464 zadetkov za besedo *tolmač*, ki se pojavlja v vseh pomenih, tudi v računalniškem. Ženska oblika *tolmačica* je veliko manj v rabi (v FidiPLUS je le 14 zadetkov), pogostejša je oblika *tolmačka* (25 zadetkov v FidiPLUS). Po Snoju beseda *tolmač* (*tolmačka, tolmačiti, raztolmačiti*) ustreza tujki *interpret*; slovanska oblika **tblmačb* pa je prevzeta iz turških jezikov (*dilmaç, tilmaç* 'tolmač') (Snoj 1997: 673). Beseda *interpret*, ki pa se v tem pomenu (špansko *intérprete*, angleško *interpreter*, francosko *interprète*) v slovenščini redko uporablja, je prevzeta prek nemščine (*Interpret*), ta pa prek latinske besede *interpres* 'posrednik, tolmač, razlagalec', kar je verjetno sestavljeno iz lat. *Inter* 'med, vmes, v' in besede sorodne s *pretium* 'cena' (Snoj 1997: 187) ali pa iz lat. *interpartes*, posrednik med dvema stranema s prvotnim pomenom 'trgovski posrednik'.

Tolmačenje običajno pojmuje kot ustno prevajanje: v grobem ločimo tolmačenje glede na namen, naročnike in ciljne uporabnike na konferenčno³ in nekonferenčno, glede na obliko pa na konsekutivno, simultano in šepetano tolmačenje, v novejšem času še na tolmačenje na daljavo ter video- in teletolmačenje. Na prvi pogled je trditev, da je tolmačenje eden najstarejših in hkrati eden najmlajših poklicev, videti kot protislovje. Začetki tolmačenja segajo daleč v zgodovino, v obdobje, ko so se plemena začela bojevati in pogajati, povezovati in izmenjavati dobrine ter komunicirati med seboj. V tem smislu gre za staro dejavnost oz. poklic. Kljub minljivosti tolmaškega dela (kar ustreza latinskemu reku, ki danes ne velja več, *verba volant, scripta manent*) in dejstvu, da so (oz. naj bi bili) tolmači neopazni, se je njihova prisotnost zabeležila v zgodovini.

¹ Verzija 1.0 (dostop 20. 5. 2013).

² <http://www.fidaplus.net> (dostop 27. 5. 2013).

³ Za uradno definicijo pojma konferenčni tolmač Mednarodnega združenja konferenčnih tolmačev AIIC glej spletno stran združenja: <http://aiic.net/> (dostop 20. 5. 2013).

Tolmačenje, kot ga poznamo danes, se je začelo uveljavljati šele proti koncu 19. in na začetku 20. stoletja (Longley 1968: 1), takrat se je z vzponom politične moči Velike Britanije angleščina postavila ob bok francoščini kot svetovnemu diplomatskemu jeziku. Konferenčno tolmačenje naj bi se rodilo že na kongresu v Berlinu 1878, ko se je Disraeli, britanski ministrski predsednik, odločil, da bo govoril angleško. S tem je francoščina začela izgubljati primat diplomatskega jezika. Mirovna konferenca v Parizu 18. januarja 1919, dva meseca po podpisu premirja med zavezniškimi silami in Nemčijo, s katerim se je končala prva svetovna vojna, pa je pomemben mejnik pri uveljavitvi konsekutivnega konferenčnega tolmačenja. Angleščina in francoščina postaneta uradna jezika v mednarodnih institucijah, nastalih na podlagi versajske pogodbe: Društvo narodov, Stalno mednarodno sodišče v Haagu in Mednarodna organizacija dela (ILO). Prav v tej organizaciji se je v letih 1925–1926 začelo poskusno simultano tolmačenje na podlagi novih tehnoloških dognanj. Konferenca ILO junija 1928 je ključna za nadaljnji razvoj simultane tolmačenja, ki se dokončno utrdi in dokaže na Nürnberški procesih proti vojnim zločincem po drugi svetovni vojni. Videti je, da so ravno vojne in mirovna pogajanja pripomogli k razvoju različnih oblik tolmačenja. Pomembni vlogi konferenčnega⁴ in nekonferenčnega tolmačenja danes nihče ne oporeka. V luči vse tesnejših medsebojnih povezav v svetu je vloga tolmačev postala izredno pomembna ne glede na to, da postaja angleščina neke vrste mednarodni koiné, da se vedno bolj uveljavlja strojno tolmačenje in da tolmačenje dobiva nove oblike (tolmačenje na daljavo, videotolmačenje, teletolmačenje, e-tolmačenje).

Za nekonferenčno tolmačenje se uveljavljajo izrazi tolmačenje za skupnost, povezovalno tolmačenje ali dialoško tolmačenje. V primerjavi s konferenčnim tovrstno tolmačenje ne poteka na visoki politični, diplomatski ali znanstveni ravni z visoko kvalificiranimi, posebej za ta poklic usposobljenimi konferenčnimi tolmači, temveč se odvija v vsakdanjem življenju v drugačnih okoljih. Že samo ime predstavlja določene težave: obstaja cela vrsta izrazov za to dejavnost glede na državo, kjer se uporablja.⁵ Dialoško ali povezovalno tolmačenje (prevod izraza *liaison interpreting*) lahko pojmujeemo kot neki splošen pojem, ki pokriva tolmačenje za potrebe skupnosti (tolmačenje na upravnih enotah, uradih, policiji, bolnišnicah, šolah, zdravniških ordinacijah), sodno tolmačenje in poslovno tolmačenje se dogaja v določenem institucionalnem kontekstu, običajno gre za neke vrste dialoško situacijo, kjer je tolmač tretji, vezni člen.⁶ Prevladuje konsekutivni način tolmačenja,

⁴ Konferenčno tolmačenje je tolmačenje na kongresih, simpozijih in mednarodnih srečanjih, na znanstvenih in akademskih konferencah in seminarjih, na mednarodnih srečanjih vseh vrst, na uradnih obiskih na najvišji ravni, multilateralnih in bilateralnih srečanjih, kjer konferenčni tolmač ustno prenaša v ciljni jezik (jezik, v katerega tolmači) sporočilo, izrečeno v izvornem jeziku (jeziku, ki ga uporablja govornik), ki je na visoki formalni in konceptualni ravni.

⁵ V angleščini se pojavljajo izrazi *community interpreting*, *liaison interpreting*, *public service interpreting*, *cultural interpreting*, *dialogue interpreting*, *ad hoc interpreting*, *escort interpreting*, *contact interpreting*, *three-cornered interpreting*; v francoščini so najpogostejši izrazi *interprétation de liaison*, *interprétation communautaire*, *interprétation sociale*, *interprétation en milieu social*; v španščini so znani termini *interpretación de enlace*, *interpretación comunitaria*, *interpretación en los servicios públicos*, *mediación social*, *mediación interlingüística* (Tryuk 2004: 19).

⁶ Za več podrobnosti glej Markič (2009).

čprav se uveljavlja tudi simultani, predvsem pri sodnem tolmačenju. Povezovalno tolmačenje ali tolmačenje za skupnost je torej širok pojem; nanaša se na zelo dinamično dejavnost, ki se hitro spreminja glede na potrebe v družbi.

Konferenčno tolmačenje ima v Sloveniji že štiridesetletno tradicijo. Združenje konferenčnih tolmačev Slovenije (ZKTS), edino tovrstno stanovsko združenje v naši državi, je nastalo 18. decembra 1972 kot Društvo simultanih in konsekutivnih tolmačev Slovenije. Vloga društva in kasneje združenja je že od vsega začetka bistvenega pomena za uveljavitev poklica, promocijo poklicnih standardov, utrditve statusa tolmača in predvsem za promocijo slovenščine kot konferenčnega jezika. Po osamosvojitvi Slovenije in njenem vstopu v Evropsko unijo, ko je slovenski jezik postal tudi uradni in delovni jezik v EU, se je delovanje združenja prilagodilo novim družbenim in ekonomskim danostim.⁷

Tolmačenje za skupnost je v našem okolju manj znano in manj uveljavljeno, čeprav je tovrstnega tolmačenja zelo veliko, izjema sta le sodno in znakovno tolmačenje, ki izstopata zaradi svoje specifikke in bolj ali manj urejenega statusa. Izobraževanje konferenčnih tolmačev poteka na Oddelku za prevajalstvo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, ki je s pedagoškim delom začel v študijskem letu 1997/98, po triletnih pripravah v okviru mednarodnega projekta Tempus. Tolmačenje se je nekaj časa poučevalo v okviru dodiplomskega študija, kasneje kot podiplomska specializacija, zdaj pa kot magistrski študij na drugi stopnji za jezikovne kombinacije slovenščina, angleščina, nemščina, francoščina in italijanščina, občasno tudi španščina (Vintar 2009: 264). Pred ustanovitvijo tega oddelka na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani je enajst let deloval izbirni lektorat tolmačenja za jezikovni par slovenščina in angleščina, ki ga je vodila uveljavljena konferenčna tolmačka, ena od ustanoviteljic ZKTS in njegova dolgoletna predsednica Marjola Zdravič, bilo pa je tudi nekaj seminarjev za konsekutivno tolmačenje, namenjenih študentom francoščine, ki jih je vodila mag. Nevenka Bura. Oddelek za prevodoslovje na Filozofski fakulteti v Mariboru je začel delovati v študijskem letu 2008/2009, drugostopenjski študijski program Prevajanje in tolmačenje za nemščino, angleščino in madžarščino so začeli izvajati v študijskem letu 2011/2012 (Nuč 2013: 54–61). Zanimiv je tudi podatek, ki ga navaja Popović (2013: 34), da je bilo julija 1972 in januarja 1973 v Ljubljani organizirano prvo usposabljanje za bodoče konferenčne tolmače. Na žalost za zdaj ni formalno urejenega izobraževanja tolmačev za skupnost, čeprav se zadnje čase precej redno odvijajo izpopolnjevanja za sodne tolmače v okviru strokovnih združenj in Ministrstva za pravosodje ter razni seminarji, usmerjeni na določeno vrsto tolmačenja.

⁷ V zadnjih letih se zlasti posveča uresničevanju in zaščiti strokovnih in stanovskih interesov članov, ozaveščanju naročnikov tolmaških storitev o vse večji zahtevnosti stroke in neobhodnosti, da te storitve opravljajo izključno za to usposobljeni strokovnjaki, zagotavljanju ustreznih delovnih pogojev za kakovostno delo tolmačev, uveljavljanju predpisanih tehničnih standardov opreme in naprav za konferenčno tolmačenje, prizadevanjem za izboljšanje kriterijev institucionalnega izobraževanja tolmačev in spremljanju razvoja stroke po svetu nasploh. Glej: ZKTS Uvod, <http://www.zkts.si/page.php?6> (dostop 20. 5. 2013).

2 O TOLMAČESLOVJU

Tolmačeslovje ali veda o tolmačenju je nov termin, nastal je po analogiji s terminom prevodoslovje in ga ne najdemo ne v SSKJ ne v korpusu FidaPLUS, gre za znanstveno vedo o tolmačenju, ki je tudi v svetovnem merilu dokaj mlada. Daniel Gile (Pöchhacker 1995: 54), eden najplodnejših raziskovalcev tolmačenja, jo imenuje IRT, *interpreting research and theory* (raziskovanje in teorija tolmačenja). Vprašanje, ki se zastavlja, je, ali je tolmačeslovje samostojna veda ali je del prevodoslovja. Po nekaterih kriterijih naj bi tolmačeslovje sodilo v okvir prevodoslovja, ki kot okvirni pojem zajema tako vedo o pisnem prevajanju kot o tolmačenju. V tem prispevku je tolmačeslovje obravnavano kot samostojna veda o tolmačenju.

Tolmačeslovje se je uveljavilo kot predmet raziskovanja šele v drugi polovici dvajsetega stoletja in od takrat naprej se je bliskovito razvijalo predvsem v povezavi z drugimi vedami, kot so psihologija, nevrologija, informatika, komunikologija in seveda jezikoslovje (pragmatika, korpusna lingvistika, besediloslovje ...). Jezikoslovje je v preteklosti do tolmačenja bilo precej zadržano, dolgo je namreč prevladovalo mnenje, da je tolmačenje tipična uporabna dejavnost in ne sodi v stroge znanstvene sfere. Izkazalo se je ravno obratno: jezikoslovje prihaja do novih izsledkov prav s preučevanjem prevajalskih in tolmaških procesov.

Prve objave iz štiridesetih in petdesetih let 20. stoletja še niso imele eksperimentalne ali teoretične znanstvene zasnove, pisali so jih aktivni tolmači, šlo je predvsem za priročnike, glosarje in podobno (Markič 2005). V šestdesetih letih prejšnjega stoletja so prevladovale empirične, eksperimentalne raziskave tolmačenja, ki so jih pretežno izvajali psihologi in psiholingvisti. Privabila jih je skrivnost mentalnih procesov te nenavadne človeške dejavnosti sočasnega poslušanja, dojemanja in podajanja v drugem jeziku. Vodilno vlogo pri raziskovanju konferenčnega tolmačenja na zahodu⁸ je ob koncu šestdesetih in v sedemdesetih letih prevzela pariška šola ESIT z Danico Seleskovitch na čelu. Ukvarjala se je s teoretičnimi vidiki tolmačenja in razvila interpretativno teorijo, ki je dolga leta prevladovala na tem področju.

Nov zagon je tolmačeslovje dobilo leta 1978 na mednarodnem simpoziju o jeziku, tolmačenju in komunikaciji (*NATO Symposium on Language, Interpretation and Communication*) v Benetkah, ki označuje začetek interdisciplinarnosti v raziskovalni dejavnosti na področju tolmačenja (Moser-Mercer 1994: 17). Mnoge raziskave iz tega obdobja temeljijo na dognanjih drugih ved, kot so psihologija

⁸ Raziskave s področja tolmačenja so v tem obdobju potekale tudi v vzhodni Evropi, kjer so nastala pomembna znanstveno-raziskovalna središča z zanimivimi študijami (npr. Černov in njegova moskovska šola, delo tolmačev – raziskovalcev na Češko-slovaškem in drugi), ki pa zahodu takrat niso bile znane.

(Moser-Mercer 1978), nevrofiziologija, nevropsihologija in nevrolingvistika (Fabbro in Gran 1997), jezikoslovje (pragmatika, diskurzna analiza in funkcijska slovnica). Daniel Gile (1995: 17), kritik abstraktne metode ESIT, se zavzema za empirične raziskave s sistematičnim opazovanjem in eksperimentiranjem, Robin Setton (1999: 63–68) pa razvije kompleksen abstrakten model za analizo simultane tolmačenja, temelječ na znanstvenih teorijah o povezavi med percepcijo, kognicijo in govornimi dejanji.

Na začetku novega tisočletja so tako podane smernice in zasnove raziskav, ki so se v zadnjem desetletju zelo razširile, se povezale z drugimi znanostmi in pripomogle k raznolikim študijam, ki obravnavajo zelo različne tematike, kot so analiza diskurza in tolmačenje, tolmačenje in informatika, kakovost tolmačenja, nevrolingvistična vprašanja, tolmačenje kot komunikacija, jezikovne posebnosti tolmačenja, razumevanje pri tolmačenju, napake in izpustitve pri tolmačenju, terminološka vprašanja, vplivi stresa, zdravja, starosti, delovnih razmer, novih tehnologij na tolmačenje, didaktika tolmačenja, kulturni vidiki in tolmačenje, tolmačenje v luči kognitivnega jezikoslovja in pragmatike ...

Težava pri raziskovanju tolmačenja je predvsem zelo veliko število spremenljivk, situacij in povezav, ki jih je potrebno raziskati, da se lahko dokopljemo do konkretnih rezultatov, ki naj bi pripomogli k boljšemu poznavanju procesa tolmačenja, tolmaškega okolja, boljših metod dela in poučevanja. Tudi populacija, na kateri naj bi izvajali poskuse in so ji izsledki tudi namenjeni, je maloštevilna. Na to opozarja Daniel Gile,⁹ ko trdi, da se moramo omejiti na manjše število empiričnih poskusov:

Le kako bi izpeljali na stotine preizkusov na populaciji od manj kot 5000 oseb, razpršenih po mnogih državah, z različnimi jezikovnimi kombinacijami, z različnimi izobrazbami in kvalifikacijami, različnih starosti, od katerih bi mnogi zavrnilo sodelovanje v raziskavah, kjer bi se presojalo o njihovem podajanju, o njihovem *outputu*? Jasno je, da gre za neizvedljivo nalogo. V tem okviru ni smiselno, da bi si postavili za raziskovalni cilj poglobljeno, vseobsegajoče raziskovanje tolmačenja. Veliko razumneje je, da stremimo k skromnejšim nalogam, usmerjenim k pridobivanju znanja o specifičnih pojavih.

Strokovne in znanstvene objave o tolmačenju v Sloveniji so se začele konec prejšnjega in nadaljevale ter stopnjevale v 21. stoletju, ko se je zanimanje za tolmačenje v Sloveniji razširilo na strokovna in znanstvena področja. Sprožilec raziskav in objav je prav gotovo vzpostavitev študija tolmačenja na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Strokovni članki o tolmačenju¹⁰ se ukvarjajo s temami, kot

⁹ <http://aiic.net/page/341/interpreting-research/lang/1> (dostop 20. 5.2013). Prevod in priredba sta naša.

¹⁰ Seznam objav člankov, del monografij in študij je na koncu članka.

so predstavitev študija tolmačenja (Bedenk 2000), značilnosti konsekutivnega in simultanege tolmačenja (Bura 1989; Leban 1999; Markič 1998; 1999b), priprave tolmačev na delo (Popović 1999).

Na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, tako na Oddelku za prevajalstvo kot tudi na drugih jezikovnih oddelkih, je bilo objavljenih nekaj znanstvenih člankov in študij v povezavi s tolmačenjem in dokončanih veliko diplomskih, specialističnih in magistrskih del. Potekajo pa tudi nekateri raziskovalni projekti in pripravljajo se doktorske disertacije.¹¹ Znanstveni članki, prispevki na mednarodnih konferencah in deli monografij pokrivajo različna področja v povezavi s tolmačenjem in odpirajo zanimive teme za bodoča raziskovanja in/ali sodelovanja. Nekatere obravnavane tematike so tolmačenje za skupnost (Morel, Gorjanc in Kocijančič Pokorn 2012; Gorjanc in Morel 2012), govorništvo in prozodija (Markič 1999a; 2007), konferenčna terminologija (Markič in Ljeskovac 2011), kakovost tolmačenja (Markič 2003; Nuč 2012), didaktika tolmačenja (Leban 2000), prevajanje in tolmačenje strokovnih besedil (Schlamberger Brezar et al. 2005), kontrastivne študije (Markič 2006).

Prvo magistrsko delo (znanstveni magisterij po predbolonjskem programu) s področja tolmačenja obravnava vprašanja didaktike tolmačenja. Osnovni namen magistrskega dela Andreje Skarlovnik, Metodološki pristopi k usposabljanju tolmačev (2004), je preučiti osnovne vidike univerzitetnega usposabljanja, odgovoriti na vprašanje, katere so osnovne kompetence, ki jih mora usvojiti tolmač ob zaključku študija. Avtorica je podrobno preučila študijske načrte štiridesetih evropskih tolmaških šol (fakultet, oddelkov) in jih razvrstila v pet splošnih modelov glede na poučevanje kompetenc. Svoje delo je naslonila tudi na empirične podatke, ki jih je pridobila z anketo o študijskih programih, poslano na te šole.

Diplomska dela s področja tolmačenja na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani (predbolonjski dodiplomski program) obravnavajo teme, kot so tolmaški modeli, vloga sporočila pri simultanem tolmačenju, strategije posnemanja in povzemanja pri simultanem tolmačenju, vprašanje sovrážnega govora pri tolmačenju, sodobne raziskovalne smeri pri tolmačenju, delovno okolje konferenčnega tolmača, vzpostavljanje kohezije in koherence, zgodovina in razvoj znanstvenega raziskovanja tolmačenja, profil tolmačev za potrebe skupnosti v azilnem postopku, vloga tolmačev med predsedovanjem Slovenije Svetu Evropske unije, prevajanje povezovalcev v simultanem tolmačenju v slovenščino itd. Nekatera diplomska dela so prave krajše raziskovalne študije z dobro

¹¹ Pripravlja se npr. doktorska disertacija s področja tolmačenja o tehnološko podprtem tolmačenju, novi obliki tolmačenja, ki uporablja sodobno tehnologijo v klasičnem procesu konsekutivnega tolmačenja. Osrednji cilj raziskave je ugotoviti prednosti in pomanjkljivosti nove metode v primerjavi s tradicionalno.

prikazanim teoretičnem delom in kratko empirično raziskavo. Tako na primer Mateja Novak (2002) išče vlogo sporočila pri simultanem tolmačenju na podlagi francoske interpretativne teorije. V empiričnem delu analizira besedila, ki so jih iz angleščine in slovenščine simultano tolmačili absolventi tolmačenja, in na podlagi izsledkov analize ugotavlja, ali je bil cilj tolmačenja, zagotovitev komunikacije in prenos smisla, uresničen ali ne, zavedajoč se posebne situacije pouka, ki ni enaka realni situaciji v konferenčni dvorani. Danijela Stamatović (2003) obravnava strategije posnemanja in povzemanja pri simultanem tolmačenju tako s teoretičnega kot tudi praktičnega vidika (naredila je manjši empirični preizkus in analizirala pretolmačena besedila šestih tolmačev začetnikov). Adrijana Štefančič (2003) se je lotila kontrastivne študije med slovenščino in italijanščino, posvetila se je raziskavi vloge povezovalcev pri koheziji in koherenci besedila in teoretični del podkrepila s praktičnim poskusom, pri katerem je sodelovalo pet tolmačev.

Diplomska dela, nastala na mariborski univerzi, obravnavajo zelo aktualne teme, kot so vloge stresa, čustvene inteligence, spomina pri tolmačenju, strategije tolmačenja in druge.

Specialistična dela s področja tolmačenja (iz obdobja, ko se je tolmačenje poučevalo v okviru specialističnega študijskega programa na FF UL) se večinoma ukvarjajo s pripravami tolmača na delo in izdelavo glosarjev z različnih področij. Tako je nastal bogat nabor dvojezičnih glosarjev za najrazličnejša področja, kot so kriminologija, ekonomija, makroekonomija, človekove pravice, farmacija, okoljevarstvo. Glosarji imajo konkretno praktično vrednost, saj so koristni tako za študente tolmačenja, prevajalstva in tujih jezikov kot tudi za poklicne tolmače, prevajalce in raziskovalce.

Magistrska dela novega bolonjskega tolmaškega programa osvetljujejo tolmaška vprašanja z različnih zornih kotov, obravnavajo zelo raznolike teme, povezane s sodnim tolmačenjem (Čater 2009; Urlep 2010), s pripravami na konsektivno in simultano tolmačenje (Frelj 2012; Djordjević 2011; Zore 2012), z vprašanji statusa konferenčnega tolmača v Sloveniji (Vidmar 2012), s študijskimi programi konferenčnega tolmačenja v Evropi (Pajek 2011), z vidiki tolmačenja med predsedovanjem Slovenije Svetu EU (Kočvar Donkov 2010), s tolmačenjem na kriznih območjih (Chitrakar 2011), s tolmačenjem kulturnospecifičnih elementov (Ravnik 2012), z vprašanjem etike tolmača (Gašparič 2013) in drugimi temami. Izpostaviti velja magistrsko delo Alenke Morel (2009) Komunikacija s pacientom v večjezični družbi, katerega cilj je predstaviti trenutno stanje tolmačenja v zdravstvu v Sloveniji in možnosti njegovega razvoja. Avtorica sodeluje pri projektu na Oddelku za prevajalstvo, Tolmačenje za potrebe zdravstva v Sloveniji (2010–2013), ki ga vodi dr. Vojko Gorjanc.

Seznami magistrskih, diplomskih in specialističnih del

Namen tega razdelka je v seznamu na enem mestu zbrati magistrska, diplomska in specialistična dela predbolonjskega programa ter magistrskih del druge stopnje bolonjskega programa, ki so nastali na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani (FF UL); vključena pa so tudi nekatera diplomska dela s Filozofske fakultete Univerze v Mariboru (FF UM). Seznam je urejen po abecednem vrstnem redu, temelji na pridobljenih informacijah iz sistema Cobiss (do 26. 5. 2013), vnesena pa so le tista dela, kjer je v naslovu navedeno, da gre za tolmaško temo.

Magistrsko delo na FF UL (znanstveni magisterij)

Skarlovnik, Andreja, 2004: *Metodološki pristopi k usposabljanju tolmačev*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.

Diplomska dela na FF UL

Bradač, Helena, 2010: *Problem sovražnega govora pri tolmačenju*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Dobaj Kovačević, Jaka, 2007: *Zgodovina in razvoj tolmačenja*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Lozar, Barbara, 2010: *Profil tolmačev za skupnost v azilnem postopku*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Miljančič, Marijana, 2008: *Analiza argumentacije pri simultanem tolmačenju iz francoščine v slovenščino*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Novak, Mateja, 2002: *Francoski tolmaški modeli – vloga sporočila pri simultanem tolmačenju*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Rogič, Luka, 2006: *Prevajanje povezovalcev v simultanem tolmačenju iz francoščine v slovenščino*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Stamatović, Danijela, 2003: *Strategija "posnemanja" in strategija "povzemanja" pri simultanem tolmačenju*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Štefančič, Adrijana, 2003: *Vzpostavljanje kohezije in koherence: vloga povezovalcev pri konsekvativnem tolmačenju iz italijanščine v slovenščino*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Zelić, Kristina, 2009: *Vloga prevajalcev in tolmačev med predsedovanjem Slovenije Svetu Evropske unije*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Zmagaj, Boštjan, 2004: *Delovno okolje konferenčnega tolmača*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Žunkovič, Mojca, 2004: *Sodobne raziskovalne smeri na področju tolmačenja*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani.

Specialistična dela na FF UL

- Biffio Zorko, Helena, 2007: *Tolmaška priprava protokolarnih govorov s poudarkom na uradnih nazivih*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Borčnik, Božo, 2007: *Priprava na tolmačenje: francosko-slovenski glosar terminov in besednih zvez s področja ekonomije*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Cajnkarič, Martina, 2004: *Jezikovne razlike med prevedenim in pretolmačenim besedilom: Primerjava teorij prevajanja in teorij tolmačenja*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Henke, Maja-Anastazija, 2007: *Vloga jezikovnih virov pri pripravi na tolmaško delo (korpusi, podatkovne zbirke, elektronski slovarji)*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Hribar, Tadeja, 2004: *Vloga jezikovne priprave pri tolmačenju: angleško-slovenski glosar s področja okoljevarstvene politike EU*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Jakhel, Živa, 2006: *Priprava na tolmačenje: nemško-slovenski glosar s področja človekovih pravic*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Lipitz, Marjana, 2007: *Vloga jezikovne priprave pri tolmačenju: angleško-slovenski in slovensko-angleški glosar s področja kriminologije*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Omahen, Tina, 2007: *Jezikovna priprava na tolmačenje besedil z nazivi ustanov in političnih funkcij*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Planinšec, Urša, 2006: *Priprava na tolmačenje: francosko-slovenski glosar izrazov s področja farmacije*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Poznič Pestotnik, Lučka, 2007: *Zgodovina tolmačenja s poudarkom na špansko govorečem svetu*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Radjenović, Anja, 2004: *Pomen in vloga jezikovne priprave pri tolmačenju: angleško-slovenski glosar s področja makroekonomije*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Rojko, Neža, 2006: *Uporaba ritmičnemu dihanju prilagojene fonacije za potrebe tolmača*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Sovilj, Petja, 2006: *Postopek pridobivanja kolokacijskega potenciala besed v korpusu FIDA kot priprava na tolmaško delo*. Specialistično delo. Ljubljana.
- Urbas, Špela, 2004: *Tipologija možnih besedil pri tolmačenju (ang.-sl.-ang.), njihove bistvene značilnosti in priprava nanje*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Veber, Katja, 2008: *Konsekutivno in simultano tolmačenje med govorjenim in zapisanim diskurzom*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.
- Žuran, Nataša, 2004: *Vloga in pomen jezikovne priprave pri tolmačenju: angleško-slovenski glosar s področja zakonodajnih teles Evropske unije*. Specialistično delo. Univerza v Ljubljani.

Magistrska dela (druga stopnja bolonjskega programa) FF UL

- Chitrakar, Rok, 2011: *Tolmačenje na kriznih območjih*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
- Čater, Katja, 2009: *Sodni tolmač v kazenskem postopku*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
- Freljih, Vida, 2012: *Primerjava metod merjenja dekalaža pri simultanem tolmačenju*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
- Djordjević, Nino, 2011: *Tehnike zapisovanja pri konsektivnem tolmačenju: različnost pristopov*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
- Gašparič, Špela, 2013: *(Ne)pristranskost tolmača pri simultanem tolmačenju*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
- Kočevar Donkov, Tina, 2010: *Tolmačenje med predsedovanjem Slovenije Svetu Evropske unije*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
- Morel, Alenka, 2009: *Komunikacija s pacientom v večjezični družbi: tolmačenje v zdravstvu v Sloveniji*. Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Pajek, Matevž, 2011: *Študijski programi konferenčnega tolmačenja v evropskem prostoru*. Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani.
- Ravnik, Mateja, 2012: *Tolmačenje kulturno specifičnih elementov: primerjava tehnik študentov tolmačenja*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
- Vidmar, Lara, 2012: *Status konferenčnega tolmača v Sloveniji*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
- Zidar, Jana, 2009: *Uporaba tehnik pri simultanem tolmačenju iz francoščine v slovenščino*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
- Zore, Alenka, 2012: *Priprava na konferenco pri simultanem tolmačenju*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.
- Urlep, Živa, 2010: *Sodno tolmačenje v slovenskem in angleškem pravnem sistemu*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani.

Diplomska dela na FF UM

- Cerkvenik, Marko, 2007: *Using Gile's effort model to investigate number interpreting efficacy = Uporaba Gileovega modela za preučevanje učinkovitosti tolmačenja števil*. Diplomsko delo. Univerza v Mariboru.
- Davis, Maja, 2011: *Tolmaške strategije – posebnosti simultanege tolmačenja = Interpreting strategies – characteristics of simultaneous interpretation*. Diplomsko delo. Univerza v Mariboru.
- Hartman, Miha, 2011: *Stres in čustvena inteligenca pri simultanem tolmačenju = Stress and emotional intelligence as related factors of simultaneous interpreting*. Diplomsko delo. Univerza v Mariboru.

- Lah, Tina, 2008: *Pomen spomina pri tolmačenju*. Diplomsko delo. Univerza v Mariboru.
 Remenik, Julija, 2012: *Stres pri tolmačenju na Nürnberških procesih = Stress beim Dolmetschen auf den Nürnberger Prozessen*. Diplomsko delo. Univerza v Mariboru.

Literatura

- Bedenk, Kasilda, 2000: Oddelek za prevajanje in tolmačenje na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. *Mostovi* 34. 96–97.
- Bura, Nevenka, 1989: Konsekutivno tolmačenje danes. *Mostovi* 24. 46–52.
- Burjan, Lea, 2012: Empirische Analyse einer verdolmetschten Gerichtsverhandlung aus dem Slowenischen ins Deutsche/Empirična analiza sodnega tolmačenja iz slovenščine v nemščino. *Linguistica* 52. 129–150.
- Burjan, Lea, 2013: Status tolmača v prizmi zgodovine tolmačenja. Veber, Jana (ur.): *Združenje konferenčnih tolmačev Slovenije: 40 let. Jubilejni zbornik*. Ljubljana: Združenje konferenčnih tolmačev Slovenije. 12–27.
- Fabbro, Franco in Laura Gran, 1997: Neurolinguistic research in simultaneous interpretation. Gambier, Yves, Daniel Gile in Christopher Taylor (ur.): *Conference interpreting: Current trends in research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 9–27.
- Gile, Daniel, 1995: *Regards sur la recherche en interprétation de conférence*. Lille: Presses Universitaires de Lille.
- Gorjanc, Vojko in Alenka Morel, 2012: Zagotavljanje jezikovnih pravic v sodobni družbi. Stankovska, Petra, Maria Wtorkowska in Jozef Pallay (ur.). *Individualna in kolektivna dvojezičnost* (Slavica Slovenica 1). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 51–61.
- Leban, Ksenija, 1999: Konsekutivno tolmačenje in lik konsekutivnega tolmača. *Uporabno jezikoslovje* 7-8. 184–191.
- Leban, Ksenija, 2000: Usposabljanje konferenčnih tolmačev. *Mostovi* 34. 98–102.
- Longley, Patricia, 1968: *Conference interpreting*. London: Pitman.
- Markič, Jasmina, 1998: Konferenčno tolmačenje. *Jezik za danes in jutri*. Ljubljana: Društvo za uporabno jezikoslovje. 322–327.
- Markič, Jasmina, 1999a: The importance of prosodic features in simultaneous interpreting: the case of Spanish-Slovene simultaneous interpretation. *ICPhS 99: Proceedings of the 14th International congress of Phonetic Sciences, San Francisco, 1–7 August 1999*. Berkeley: University of California. 25–27.
- Markič, Jasmina, 1999b: Simultano tolmačenje. *Uporabno jezikoslovje* 7-8. 170–178.
- Markič, Jasmina, 2003: La calidad práctica y la enseñanza de la interpretación de conferencias en Eslovenia. Collados Aís, Ángela, M.ª Manuela Fernández Sánchez, E. Macarena Pradas Macías, Concepción Sánchez-Adam in Elisabeth Stévaux (ur.): *La evaluación de la calidad en interpretación: docencia y profesión* (Interlingua, 38). Albolote: Comares. 87–93.

- Markič, Jasmina, 2005: Raziskovalna dejavnost na področju simultanege tolmačenja: Poskus predstavitve kognitivno pragmatičnega pristopa. Kocijančič Pokorn, Nike, Erich Prunč in Alessandra Riccardi (ur.): *Beyond equivalence* (Graz translation studies 9). Graz: Institut für Theoretische und Angewandte Translationswissenschaft. 187–194.
- Markič, Jasmina, 2006: Las estructuras léxicas y la interpretación de conferencias: una aproximación contrastiva a la interpretación entre el español y el esloveno. De Miguel, Elena, Azucena Palacios in Ana Serradilla (ur.): *Estructuras léxicas y estructura del léxico* (Studien zur romanischen Sprachwissenschaft und interkulturellen Kommunikation 31). Frankfurt am Main: Peter Lang. 61–72.
- Markič, Jasmina, 2007: Konferencijsko prevodenje i govorništvo. Ivas, Ivan in Ivo Škarić (ur.): *Razgovori o retorici*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za fonetiku. 191–196.
- Markič, Jasmina, 2009: Vloga tolmačenja v sodobnem svetu. Stabej, Marko (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike* (Obdobja 28). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 239–244. <http://www.centerslo.net/files/file/simpozij/simp28/Markic.pdf> (dostop 12. 7. 2013).
- Markič, Jasmina in Nevenka Ljeskovac, 2011: *Konferenčna terminologija*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Morel, Alenka, Vojko Gorjanc in Nike Kocijančič Pokorn, 2012: Healthcare interpreting in Slovenia. *The Interpreters' Newsletter* 17. 103–116.
- Moser-Mercer, Barbara, 1978: Simultaneous interpretation: A hypothetical model and its practical application. Gerver, David in Wallace H. Sinaiko (ur.): *Language interpretation and communication. Proceedings of the NATO Symposium on interpretation and communication, Venice 1977*. New York: Plenum Press. 353–368.
- Moser-Mercer, Barbara, 1994: Paradigms gained of the art of productive disagreement. Lambert Sylvie in Barbara Moser-Mercer: *Bridging the Gap. Empirical research in simultaneous interpretation*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. 17–23.
- Nuč, Aleksandra, 2012: Simultandolmetschen: Qualitätsbeurteilung einer Dolmetschleistung. Vičič, Polona, Sara Orthaber, Vesna Mia Ipavec in Manca Zrinski (ur.): *Proceedings of the 5th International language conference on the importance of learning professional foreign languages for communication between cultures, 20 and 21 September 2012, Celje, Slovenia*. Celje: Fakulteta za logistiko. 201–209.
- Nuč, Aleksandra, 2013: Študij prevajanja in tolmačenja v Mariboru. Veber, Jana (ur.), *Združenje konferenčnih tolmačev Slovenije: 40 let. Jubilejni zbornik*. Ljubljana: Združenje konferenčnih tolmačev Slovenije. 54–61.
- Pöchhacker, Franz, 1995: Those who do...: A profile of research(ers) in interpreting. *Target* 7. 47–64.

- Pöchhacker, Franz in Miriam Sclesinger, 2002: *The interpreting studies reader*. London: Routledge.
- Popović, Milojka, 1999: Kako se tolmač pripravlja na svoje delo. *Uporabno jezikoslovje* 7-8. 178–184.
- Popović, Milojka, 2013: Slovenščina kot konferenčni jezik. Veber, Jana (ur.): *Združenje konferenčnih tolmačev Slovenije: 40 let. Jubilejni zbornik*. Ljubljana: Združenje konferenčnih tolmačev Slovenije. 28–36.
- Schlamberger Brezar, Mojca, Nataša Logar, Nadja Dobnik, Jasmina Markič in Karin Marc Bratina, 2005: Prevajanje in tolmačenje strokovnih besedil v Sloveniji in Evropski uniji. Mikolič, Vesna in Karin Marc Bratina (ur.): *Slovenščina in njeni uporabniki v luči evropske integracije* (Annales Majora). Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko. 269–283, 302–303.
- Setton, Robin, 1999: *Simultaneous interpretation. A cognitive-pragmatic analysis*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Snoj, Marko, 1997: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga
- Tryuk, Malgorzata, 2004: *L'interprétation communautaire. Des normes et des rôles dans l'interprétation*. Varšava: Wydawnictwo Tępis.
- Vintar, Špela, 2009: Oddelek za prevajalstvo. Bucik, Valentin et al. (ur.): *Zbornik Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani 1919–2009*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 262–267.

Spletni viri

- AIIC. <http://aiic.net> (dostop 20. 5. 2013).
- COBISS. <http://www.cobiss.si/> (dostop 12. 7. 2013).
- FidaPLUS. <http://www.fidaplus.net> (dostop 20. 5. 2013).
- SSKJ. <http://slovarji.ckl.uni-lj.si/sskj/okvir.asp> (dostop 20. 5. 2013).
- ZKTS. <http://www.zkts.si> (dostop 20. 5. 2013).